

**Додатковий протокол
до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року,
що стосується захисту жертв збройних конфліктів
міжнародного характеру (Протокол II),
від 8 червня 1977 року**

Статус Протокола див. (995_c23)

(Протокол ратифіковано із заявою Указом Президії
Верховної Ради УРСР
N 7960-XI ([7960-11](#)) від 18.08.89)

{ Додатково див. Протокол ([995_g74](#)) від 08.12.2005 }

Дата підписання Україною: 12 грудня 1977 р.

Дата набуття чинності для України: 25 липня 1990 р.

Преамбула

Високі Договірні Сторони,

нагадуючи, що гуманітарні принципи, викладені у статті 3, загальній для Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року ([995_151](#), [995_152](#), [995_153](#), [995_154](#)), лежать в основі поваги до людської особистості в разі збройного конфлікту, що не має міжнародного характеру,

нагадуючи, що міжнародні документи, які стосуються прав людини, надають основний захист людській особистості,

підкреслюючи необхідність забезпечення ефективного захисту жертв таких збройних конфліктів,

нагадуючи, що у випадках, не передбачених чинними правовими нормами, людська особистість залишається під захистом принципів гуманності й вимог суспільної свідомості,

домовилися про таке:

Частина I

Сфера застосування цього Протоколу

Стаття 1. Основна сфера застосування

1. Цей Протокол розвиває й доповнює статтю 3, загальну для Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року ([995_151](#), [995_152](#), [995_153](#), [995_154](#)), не змінюючи існуючих умов їх застосування, застосовується до всіх збройних конфліктів, які не підпадають під дію статті 1 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) ([995_199](#)), і відбуваються на території будь-якої Високої Договірної Сторони між її збройними силами або іншими організованими збройними групами, які, перебуваючи під відповідальним командуванням, контролюють частину її території, що

дає їм змогу здійснювати безперервні й погоджені воєнні дії та застосовувати цей Протокол.

2. Цей Протокол не застосовується до випадків порушення внутрішнього порядку та виникнення обстановки внутрішньої напруженості, таких як безпорядки, окремі й спорадичні акти насильства та інші акти аналогічного характеру, оскільки вони не є збройними конфліктами.

Стаття 2. Сфера застосування щодо окремих осіб

1. Цей Протокол застосовується без будь-якої несприятливої різниці, заснованої на ознаках раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи віросповідання, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншого статусу або на яких-небудь інших подібних критеріях (далі іменується несприятливою різницею), до всіх осіб, яких торкається збройний конфлікт, як він визначений у статті 1.

2. Після закінчення збройного конфлікту всі особи, які були піддані позбавленню або обмеженню волі з причин, пов'язаних з таким конфліктом, а також ті особи, які піддаються позбавленню або обмеженню волі з тих же причин після конфлікту, користуються захистом, передбаченим статтями 5 і 6, до кінця періоду такого позбавлення або обмеження їх волі.

Стаття 3. Невтручання

1. Ніщо в цьому Протоколі не повинно тлумачитися як таке, що торкається суверенітету держави або обов'язку уряду всіма законними засобами підтримувати або відновлювати правопорядок у державі або захищати національну єдність і територіальну цілісність держави.

2. Ніщо в цьому Протоколі не повинно тлумачитися як виправдання прямого чи посереднього втручання з якої б то не було причини у збройний конфлікт або у внутрішні чи зовнішні справи Високої Договірної Сторони, на території якої відбувається цей конфлікт.

Частина II

Гуманне поводження

Стаття 4. Основні гарантії

1. Усі особи, які не беруть безпосередньої участі або припинили брати участь у воєнних діях, незалежно від того, обмежена їх свобода чи ні, мають право на повагу до своєї особистості, своєї честі, своїх переконань та своїх релігійних обрядів. За всіх обставин з ними поводяться гуманно й без будь-якої несприятливої різниці. Заборонено видавати наказ не залишати нікого в живих.

2. Без шкоди для загальних положень, зазначених вище, заборонено й будуть залишатися забороненими в будь-який час і в будь-якому місці такі дії щодо осіб, зазначених у пункті 1:

а) посягання на життя, здоров'я, фізичний і психічний стан осіб, зокрема, вбивство, а також таке жорстоке поводження, як катування, каліцтво чи будь-які форми тілесних покарань;

б) колективні покарання;

с) взяття заручників;

д) акти тероризму;

е) знущання над людською гідністю, зокрема, образливе поводження, згвалтування, примус до проституції або непристойне посягання у будь-якій формі;

ф) рабство й работоргівля в усіх їх формах;

г) грабіж;

h) погрози вчинити будь-яку з вищезазначених дій.

3. Дітям забезпечується необхідне піклування та допомога, зокрема:

а) вони отримують освіту, включаючи релігійне й моральне виховання, згідно з побажаннями їх батьків або, в разі відсутності батьків, тих осіб, які опікуються ними;

б) вживаються всі необхідні заходи для сприяння возз'єднанню роз'єднаних сімей;

с) діти, які не досягли п'ятнадцятирічного віку, не підлягають вербуванню у збройні сили або групи, і їм не дозволяється брати участь у воєнних діях;

д) особливий захист, передбачений цією статтею щодо дітей, які не досягли п'ятнадцятирічного віку, продовжує застосовуватися до них, якщо вони беруть безпосередню участь у воєнних діях, у супереч положенням підпункту с, і потраплять у полон.

Стаття 5. Особи, свобода яких обмежена

1. На доповнення до положень статті 4 щодо осіб, позбавлених волі з причин, пов'язаних із збройним конфліктом, незалежно від того, інтерновані вони чи затримані, додержуються, як мінімум, таких положень:

а) поводження з пораненими та хворими визначено положеннями статті 7;

б) особи, зазначені в цьому пункті, такою ж мірою, як і місцеве цивільне населення, постачаються продовольством і питною водою, їм забезпечуються умови для збереження здоров'я і додержання гігієни, а також надається захист від суворих кліматичних умов і небезпек збройного конфлікту;

с) їм дозволено отримувати допомогу в індивідуальному чи колективному порядку;

d) їм дозволено відправляти свої релігійні обряди і, за наявності відповідних прохань та коли це доречно, отримувати духовну допомогу від осіб, таких як священики, що виконують релігійні функції;

e) у разі залучення до роботи їх забезпечують умовами праці та захистом, аналогічними до тих, які надаються місцевому цивільному населенню.

2. Ті, хто несе відповідальність за інтернування чи затримання осіб, про яких ідеться в пункті 1, додержують, у межах своїх можливостей щодо цих осіб, таких положень:

a) за винятком випадків спільного розміщення чоловіків і жінок, що складають одну сім'ю, жінки утримуються в приміщеннях, окремих від приміщень, що займають чоловіки, і перебувають під наглядом жінок;

b) їм дозволено надсилати й отримувати листи та поштові листівки, кількість яких може бути обмежена компетентними властями, якщо вони вважатимуть це за необхідне;

c) місця утримання інтернованих і затриманих осіб не повинні бути розміщені поблизу зони бойових дій. Особи, зазначені в пункті 1, мають бути евакуйовані, коли місця їх інтернування чи затримання зазнають прямої небезпеки в результаті збройного конфлікту, якщо їх евакуація може бути здійснена в досить безпечних умовах;

d) вони користуються правом на медичне обслуговування;

e) їх фізичному чи психічному здоров'ю й недоторканності не завдається шкоди шляхом якої-небудь невинуватеної дії чи недоліку. Заборонено піддавати осіб, зазначених у цій статті, жодним медичним процедурам, необхідність в яких не викликана станом здоров'я відповідних осіб і які не відповідають загальноприйнятим медичним нормам, що застосовуються щодо вільних осіб за аналогічних з медичної точки зору обставин.

3. Особи, на яких не поширюються положення пункту 1, але свобода яких якимось чином обмежена з причин, пов'язаних із збройним конфліктом, користуються гуманним поведінням згідно зі статтею 4 та пунктами 1 a, b, d і 2 b цієї статті.

4. Якщо приймається рішення про звільнення осіб, позбавлених волі, ті, хто приймає такі рішення, вживають необхідних заходів для забезпечення безпеки таких осіб.

Стаття 6. Кримінальне переслідування

1. Ця стаття застосовується до судового переслідування й покарання за кримінальні правопорушення, пов'язані зі збройними конфліктами.

2. Жодне судове рішення не виноситься й жодне покарання не накладається щодо особи, визнаної винною у правопорушенні, крім як на підставі вироку суду, що забезпечує основні гарантії незалежності й неупередженості, зокрема:

а) процедура має передбачати, щоб звинувачений був без затримки інформований про деталі правопорушення, що ставиться йому за вину, та надавати звинуваченому до і під час суду над ним усі необхідні права й засоби захисту;

б) жодна особа не може бути засуджена за правопорушення, крім як на підставі особистої кримінальної відповідальності;

с) жодна особа не може бути визнана винною у зв'язку з будь-якою дією чи бездіяльністю в будь-якому кримінальному правопорушенні, яке не було кримінальним правопорушенням за законом під час його вчинення; також не може накладатися суворіше покарання, ніж те, яке було застосовне, коли було вчинено дане кримінальне правопорушення; якщо після вчинення правопорушення законом встановлено більш легке покарання, то дія цього закону поширюється й на даного правопорушника;

д) кожний, кому пред'явлено звинувачення у правопорушенні, вважається невинним доти, доки його вина не буде доведена згідно із законом;

е) кожний, кому пред'явлено звинувачення у правопорушенні, має право на судовий розгляд у його присутності;

ф) жодна особа не може бути примушена до подання свідчень проти самої себе чи до визнання себе винною.

3. Під час винесення вироку засудженому має бути повідомлено про його права на оскарження в судовому чи іншому порядку, а також про строк, протягом якого він може скористатися цим правом.

4. Смертний вирок не виноситься особам, які на момент вчинення правопорушення не досягли вісімнадцятирічного віку, та не виконується щодо вагітних жінок і матерів, які мають малолітніх дітей.

5. Під час припинення воєнних дій органи, що перебувають при владі, прагнуть надати якомога ширшу амністію особам, які брали участь у збройному конфлікті, та особам, позбавленим волі з причин, пов'язаних із збройним конфліктом, незалежно від того, були вони інтерновані чи затримані.

Частина III

Поранені, хворі та особи, які зазнали корабельної аварії

Стаття 7. Захист і догляд

1. Усі поранені, хворі та особи, які зазнали корабельної аварії, незалежно від того, чи брали вони участь у збройному конфлікті, користуються повагою й захистом.

2. За всіх обставин з ними поводяться гуманно й надають їм максимально можливою мірою та в найкоротші строки медичну допомогу та догляд, яких вимагає їх стан. Між ними не робиться жодної різниці з яких би то не було міркувань, крім медичних.

Стаття 8. Пошук

У всіх випадках, коли це дозволяють обставини, й особливо після бою, невідкладно вживаються всі можливі заходи для того, щоб розшукати й підібрати поранених, хворих та осіб, які потерпіли корабельну аварію, та захистити їх від пограбування й поганого поводження, забезпечити їм необхідний догляд, а також для того, щоб розшукати померлих і запобігти їх пограбуванню та належним чином їх поховати.

Стаття 9. Захист медичного і духовного персоналу

1. Медичний і духовний персонал користується повагою та захистом, і йому надається вся можлива допомога для виконання ним своїх обов'язків. Він не повинен примушуватись до виконання завдань, не сумісних з його гуманітарною місією.

2. Не можна вимагати, щоб при виконанні своїх функцій медичний персонал віддавав перевагу якій-небудь особі, крім як з міркувань медичного характеру.

Стаття 10. Особливий захист осіб, які виконують медичні функції

1. Ні за яких обставин жодна особа не може піддаватися покаранню за виконання нею медичних функцій, сумісних з медичною етикою, незалежно від того, в інтересах якої особи виконуються ці функції.

2. Особи, які виконують медичні функції, не можуть примушуватись до вчинення дій або виконання робіт на порушення норм медичної етики та інших медичних норм, що служать інтересам поранених і хворих, або на порушення положень цього Протоколу, а також до виконання дій, що вимагаються такими нормами й положеннями.

3. З урахуванням національного законодавства необхідно поважати професійні зобов'язання осіб, які виконують медичні функції, пов'язані з інформацією, яку вони можуть одержати про поранених і хворих, що перебувають під їх піклуванням.

4. З урахуванням національного законодавства жодна особа, яка виконує медичні функції, жодним чином не може бути піддана покаранню за відмову надати інформацію або за неподання інформації щодо поранених і хворих, які перебували чи перебувають під її піклуванням.

Стаття 11. Захист медичних формувань і санітарно-транспортних засобів

1. Медичні формування та санітарно-транспортні засоби в будь-який час користуються повагою й захистом і не можуть бути об'єктом нападу.

2. Захист, на який мають право медичні формування та санітарно-транспортні засоби, припиняється лише в тому разі, якщо вони використовуються для вчинення ворожих дій, що виходять за рамки їх гуманітарних функцій. Однак надання захисту може бути припинене тільки після попередження зі встановленням, якщо це

вимагається, розумного строку й після того, як таке попередження не було взяте до уваги.

Стаття 12. Розпізнавальна емблема

Під контролем відповідних компетентних властей передбачено носіння або розміщення на видному місці розпізнавальної емблеми Червоного Хреста, Червоного Півмісяця або Червоного Лева і Сонця на білому тлі медичним або духовним персоналом, медичними формуваннями й санітарно-транспортними засобами. Емблема користується повагою за всіх обставин. Вона не повинна використовуватися не за призначенням.

Частина IV

Цивільне населення

Стаття 13. Захист цивільного населення

1. Цивільне населення й окремі цивільні особи користуються загальним захистом від небезпек, що виникають у зв'язку з воєнними операціями. З метою здійснення цього захисту за всіх обставин дотримують таких норм.

2. Цивільне населення як таке, а також окремі цивільні особи не повинні бути об'єктом нападу. Забороняються акти насильства або погрози насильством, що мають на меті тероризувати цивільне населення.

3. Цивільні особи користуються захистом, передбаченим цією статтею, за винятком окремих випадків і на такий період, поки вони беруть безпосередню участь у воєнних діях.

Стаття 14. Захист об'єктів, необхідних для виживання цивільного населення

Заборонено використовувати голод серед цивільного населення як метод ведення воєнних дій. Тому заборонено піддавати нападу, знищувати, вивозити чи приводити в непридатний стан об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення, а саме: запаси продуктів харчування, сільськогосподарські райони, що виробляють продовольство, посіви, худобу, споруди, що забезпечують питною водою, запаси останньої, а також іригаційні споруди.

Стаття 15. Захист установок і споруд, що містять небезпечні сили

Установки і споруди, що містять небезпечні сили, а саме: греблі, дамби й атомні електростанції – не повинні бути об'єктом нападу навіть у тих випадках, коли вони є воєнними об'єктами, якщо такий напад може викликати вивільнення небезпечних сил і призвести до тяжких втрат серед цивільного населення.

Стаття 16. Захист культурних цінностей та місць відправлення культу

Без шкоди для положень Гаазької конвенції від 14 травня 1954 року про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту

(995_157) заборонено чинити будь-які ворожі акти, спрямовані проти тих історичних пам'яток, творів мистецтва або місць відправлення культу, які становлять культурну або духовну спадщину народів, та використовувати їх для підтримки воєнних зусиль.

Стаття 17. Заборона примусового переміщення цивільних осіб

1. Не повинні віддаватися розпорядження про переміщення цивільного населення з причин, пов'язаних із збройним конфліктом, якщо необхідність у цьому не викликана вимогами забезпечення безпеки зазначених цивільних осіб або настійними причинами воєнного характеру. За необхідності здійснення таких переміщень вживаються всі необхідні заходи щодо умов приймання цивільного населення, задовільних з точки зору забезпечення пристановища, гігієни, здоров'я, безпеки та харчування.

2. Цивільні особи не можуть бути примушені покидати власну територію з причин, пов'язаних з конфліктом.

Стаття 18. Товариства допомоги й операції щодо надання допомоги

1. Товариства допомоги, що розміщені на території Високої Договірної Сторони, такі як організація Червоного Хреста (Червоного Півмісяця, Червоного Лева і Сонця), можуть пропонувати послуги з метою виконання своїх традиційних функцій щодо жертв збройного конфлікту. Цивільне населення може, навіть за власною ініціативою, підбирати поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, та доглядати за ними.

2. Якщо цивільне населення зазнає надзвичайних бідувань через недостатнє забезпечення запасами, істотно важливими для його виживання, такими як продовольство й медичні матеріали, то за згодою заінтересованої Високої Договірної Сторони проводяться операції з надання допомоги цивільному населенню, яка має виключно гуманітарний і неупереджений характер і здійснюється за будь-якої несприятливої різниці.

Частина V

Заключні положення

Стаття 19. Розповсюдження

Цей Протокол має бути якомога ширше розповсюдженим.

Стаття 20. Підписання

Цей Протокол буде відкритий для підписання учасниками Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) через шість місяців після підписання Заключного акта й буде залишатися відкритим протягом дванадцяти місяців.

Стаття 21. Ратифікація

Цей Протокол повинен бути ратифікований якомога швидше. Ратифікаційні грамоти здаються на зберігання Швейцарській

Федеральній Раді, депозитарію Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)).

Стаття 22. Приєднання

Цей Протокол відкритий для приєднання будь-якого учасника Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)), що не підписав його. Документи про приєднання здаються на зберігання депозитарію Конвенцій.

Стаття 23. Набуття чинності

1. Цей Протокол набуває чинності через шість місяців після здачі на зберігання двох ратифікаційних грамот або документів про приєднання.

2. Для кожного учасника Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)), що ратифікує цей Протокол або приєднується до нього потім, він набуває чинності через шість місяців після здачі на зберігання таким учасником його ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 24. Поправки

1. Будь-яка з Високих Договірних Сторін може запропонувати поправки до цього Протоколу. Текст будь-якої запропонованої поправки надсилається депозитарію, який після консультацій з усіма Високими Договірними Сторонами і Міжнародним Комітетом Червоного Хреста вирішує, чи належить скликати конференцію для розгляду запропонованої поправки або поправок.

2. Депозитарій запрошує на таку конференцію всі Високі Договірні Сторони, а також учасників Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)) незалежно від того, підписали чи не підписали вони цей Протокол.

Стаття 25. Денонсація

1. У разі, якщо Висока Договірна Сторона денонсує цей Протокол, денонсація стає чинною лише через шість місяців після одержання документа про денонсацію. Однак, якщо через шість місяців сторона, що заявила про денонсацію, опиниться в ситуації, зазначеній у статті 1, денонсація не набуває чинності до закінчення збройного конфлікту. Особи, які позбавляються волі або воля яких обмежена з причин, пов'язаних з цим конфліктом, проте продовжують користуватися покровительством положень цього Протоколу до їх остаточного звільнення.

2. Повідомлення про денонсацію надсилається в письмовій формі депозитарієві, який розсилає його всім Високим Договірним Сторонам.

Стаття 26. Повідомлення

Депозитарій повідомляє Високі Договірні Сторони, а також учасників Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)), незалежно від того, підписали чи не підписали вони цей Протокол, про:

а) підписи, поставлені під цим Протоколом, та про здачу на зберігання ратифікаційних грамот і документів про приєднання згідно зі статтями 21 і 22;

і
b) дату набуття чинності цим Протоколом згідно зі статтею 23;

с) повідомлення й заяви, одержані згідно зі статтею 24.

Стаття 27. Реєстрація

1. Після набуття чинності депозитарій надсилає цей Протокол Секретаріату Організації Об'єднаних Націй для реєстрації й опублікування відповідно до статті 102 Статуту Організації Об'єднаних Націй ([995 010](#)).

2. Депозитарій також повідомляє Секретаріат Організації Об'єднаних Націй про всі одержані ним ратифікаційні грамоти й документи про приєднання до цього Протоколу.

Стаття 28. Автентичні тексти

Оригінал цього Протоколу, англійський, арабський, іспанський, російський і французький тексти якого є автентичні, здається на зберігання депозитарієві, який надсилає його завірнені копії усім учасникам Конвенцій ([995 151](#), [995 152](#), [995 153](#), [995 154](#)).

Зібрання чинних міжнародних договорів України:
Офіційне видання – Том 1: 1990–1991 рр. – К.:
Видавничий Дім "Ін Юре", 2001.

Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року
Протокол; ООН від 08.06.1977
Редакція від **08.12.2005**, підстава — [995_g74](#)
Постійна адреса:
https://zakon.rada.gov.ua/go/995_200

Законодавство України
станом на 08.08.2025

чинний

995_200